

JUŽNA SAZVEŽDJA

Za ovih petnaestak godina nekoliko puta smo otkrivali savremenu makedonsku poeziju. Svaki nov naraštaj pesnika donosi je nešto novo. „Dok se za srednju generaciju makedonskih pesnika može reći da je oslobodila ovu poeziju stegle klasičnog uzora i unela nova pesnička prosejda i nove motive, za mlađu generaciju svakako je najkarakterističnije to da je makedonskoj poeziji dala duboke akcente nacionalne osobnosti“, — kaže Vlada Urošević, sastavljač i prevodilac knjige *Crniot bik na letoto — Crni bik leta*, koja u dvojezičnom izdanju, na makedonskom i srpskohrvatskom jeziku, donosi izbor iz poezije dvadeset i dva mlada makedonska pesnika. Najveći broj ovih pesnika prevodim je već na srpskohrvatski jezik i nije nepoznat širokoj čitalačkoj publici; mnogi od njih su vrlo aktivno i angažovano delovali u procesu opštejugoslovenske kulturne integracije, koju je upravo njihov naraštaj poslednjih nekoliko godina intenzivirao, a neki su postali istaknuta imena među mladim jugoslovenskim umetnicima. Ali, oni se kao generacija pesnika sa zajedničkim svojstvima, obeležjima i preokupacijama prvi put celovitije predstavljaju u ovoj knjizi.

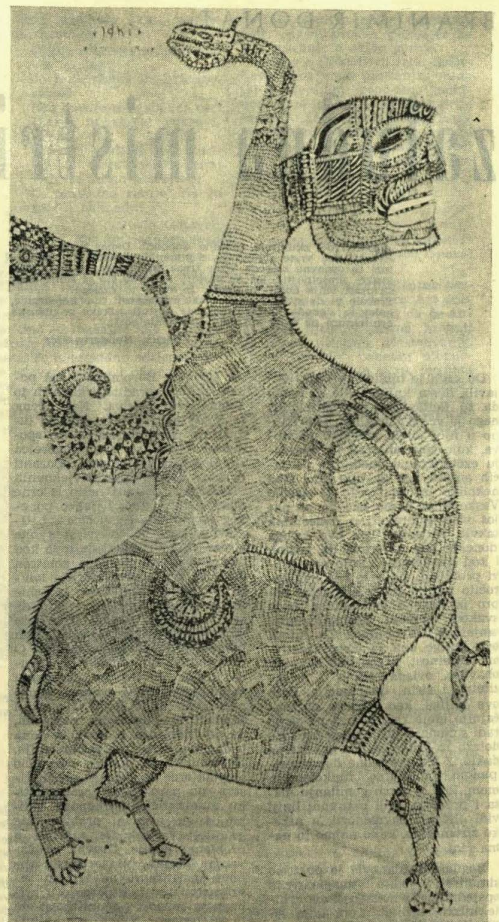
U jednom ovako antolojski sastavljenom izboru ta poezija može više da se otkrije nego da se kritikuje. Njeni nedostaci, nesuspehi i manjkavosti ostali su najviše u pesmama koje ovaj izbor, pravljen s punc mere i sigurnosti, nije obuhvatio. Ovakvo se mogu učiniti samo neke njene karakteristike. A te su: čitavo šarenilo pesnika i šarenilo njihovih

puteva i osobnosti. Ne vide se, doduše, u ovoj knjizi izrazitije od manje izrazitih stvaralačkih ličnosti, jer izbor i nije išao za tim da stepenuje vrednosti brojem pesama i stihova. Možda su zato pesničke osobnosti pojedinaca pomalo zapostavljene i nedovoljno istaknute; ponekad su i ujednačavane kroz cikluse i kroz zajednička raspoloženja, da bi knjiga dobila u koherentnosti. Ali je zato vrlo vidno istaknuta zajednička kišna duha i interesovanja tog mnoštva pesnika, po čemu oni jesu generacijski homogeniji od svojih vršnjaka iz drugih naših kulturnih sredina.

Zatim, *Prinečano* je već da struktura njihovih stihova i kad su najmoderniji i najtradicionalniji, imaju urek nekoga od elementa prisutne leksike, od sroka i izrazitosti narodne lirске pesme. Bistar stih koji ima aromu pevnog i recitabilnog govornog izraza, duboko je vezan za tradiciju narodnog duha i stvaranja i često direktno proističe iz nje. Odsjaji legendi, predanja, verovanja, usmene tradicije, dobacili su se i do današnjih stihova. Ima doduše u njima i romantizma i nadrealističkih spoveja i obrita; susreću se različiti senzibiliteti, kondenzuju se arhaični motivi sa sasvim savremenim sferama doživljavanja, vreme sadašnje i vreme prošlo prave mostove i sudare u tim stihovima; u stara vremena vuče često njihova inspiracija i pored modernog pesničkog izraza. Ali svi ti spojevi često nisu ni nameštani ni neprirodni. Oni nastaju u jednom specifičnom istorijskom trenutku razvoja makedonske književnosti i zbog njih ova poezija danas i jeste osobena i na svoj način jedinstvena.

Tematska privrženost rodnom tlu, sunčanom podneblju, kišni juga, prisutna je kod svih ili gotovo svih ovih pesnika. Nacionalni simboli ovde nemaju apstraktno ili neprecizno značenje. U spoju sa modernim izrazom oni još više dobijaju u svežini, pa je otuda ta poezija privlačna koliko svojim raspoloženjima toliko i svojim simbolima. „To što stoji u njenim temeljima je folklor, ali ne samo folklor; istorija — ali ne samo ona“, — kaže Vlada Urošević u jednom od svojih kratkih i sadržajnih tekstova u knjizi. To je jedina savremena vrsta poetskog patriotizma, koji se osveđava gotovo uvek indirektno i neimajljivo kod zajedničko raspoloženje, nevidljivo a prisutno u svakoj pesmi, u svakom stihu. Gotovo sve što u toj poeziji diše prepoznaje se po boji pejzaža, po istorijskim znamenjima, po folklornim elementima, po latentnom dahu južnih podneblja. Istorijski i patriotski doživljaj rodnog tla prisutan je i u osećanju i u poetskom vaspitanju ovih pesnika. Čak i kad je odsustvo specifičnih motiva i „istorije podneblja“ vidljivo, u stihovima na opšte teme, probija u njima vid raspoloženja karakterističan za tu generaciju, koja je u savremenim tokovima jugoslovenske poezije tapela da ostane izvorna i samosvojna i moderna na osobit način.

* Vlada Urošević: CRNIOT BIK NA LETOTO — CRNI BIK LETA. Izbor iz poezije mlade generacije makedonskih pesnika, Mlad borec, Skopje — Progres, Novi Sad.

andreas
karkavicas

GORGONA

Te noći brikom kapetana Farasisa plovio sam sredinom morezu. Retka noć! Prva i poslednja, verujem, u životu. Sto smo vozili? Sta drugo nego žito. Kud smo išli? Kud drugde nego u Pirej. I jedno i drugo je nešto što sam činio već dvadeset puta. Ali te večeri osetih na duši takvu težinu da sam se plašio da ću se onesvestiti. Ne znam zbog čega. Da li zbog mirnog mora, zbog čistog neba, ili zbog mirne žage — ne bih mogao reći. Na duši mi je bilo teško, nalazio sam da je živo bljutav, te da se našao neko da me bacii u more, ni „a“ ne bih rekao.

Sunce je odavno bilo zašlo. Zlatnaranandžasti oblaci koji su prtili zalazak, sad su negde visili kao veliki pramenovi dima. Kristalnosnežna večernjača sijala je u tami. Sazvežđja su stajala visoko. Voda je bila dobila neku belotamnu boju, hladnoću i podrihtavanje čelika. Brodski momak upali fenjere, kapetan siđe da spava, Bulberis stade za krmu. Brahamas, naš pas, skupčea se na pokrov vitla za lenger te se i on smiri.

Nisam mogao da se smirim. Niti da spavam, niti da bdim. Pokušah da počnem razgovor sa krmanošem, ali razgovor je bio toliko bljutav da se ugasi kao vatra od sirovog drveta. Pridoh da me poigram sa Brahamasom, ali on još dublje sakri njušku pod noge i lenjo zavile, kao da kaže: „Ostavi me, vidiš da nemam volje kao ti!“ I ja, već otežao, odoh, opružih se potrbuške nasred palube i pokrlih oči rukama. Hteo sam da ništa ne vidim, da ne osemim da živim. Nešto nejasno, kao nerazgovetno kandido, nasluhitih da tinja u meni i oko mene da se sjedinjuje s bezosećajnom deskom palube i da utonjava u nju.

Ne znam koliko sam tako ostao. Ne sećam se šta mi je sve došlo na pamet i da li je nešto uopšte došlo. Iznenada počeh da drhtim zbog nekog magneta koji je uzmiriravao žive, kao što vloga nagoni ptice za grakću. I pravo na mene padale purpurni talas. Pove-rovah da plivam u krvi. I kao što se usnuli u mračnoj sobi budu pri sjajnoj svetlosti, i ja otvorih oči. Otvorih ih, ili zatvorih — ne sećam se. Prva misao mi bih da sam se probudio u truhlu neke ribe koja je progutala ladu. Međutim, to nije bio truhlu ribe. Visoko gore bilo je nebo, dole more. Ali sve, i ono što je bilo visoko i ono dole — bilo je zatrulo valovitom crvenom tkanicom, kao da nežno svetlucavošću mesečine bojila i trup našeg broda. Negde na kraju zemlje, visoko, planula je buktinja, bacajući strašne plamene jezike na sve strane. Ali, od nje ne osetih ni vrućinu ni dim. Oboje su bili daleko.

Dole, u dubini severa, neki ljubičasti oblak širio se i koloutao oko zvezda, krio ih ispod gustog vela. Gore se prostirala beločista i rasipala zenitom potoke tamne i zelene, zlatnoružičaste i azurne. Kao da je htela da oboji nebeski svod. I lepršava duga, kao zavesa izložena vetru, pokretala je rubove unapred, širila paučinaste čipke i napredovala kao što poplava napreduje i svojim penušavim jezicima pokriva peščane sprudove. Nebeski potoci brzo su se kretali, nadolazili i valjali se stalno mračni, i zeleni, narandžasti ili azurni, i na sve strane bacali reflekske kao debeli i neistružive električne projekcije. Nepokretno more reflektovalo je sve te boje i izgledalo iznenadeno tolikom svetlošću. Ali, je sam bio više iznenađen. Nisam znao šta da radim i šta da mislim. Svetu je, rekoh, došao sudnji čas. Takav sudnji čas, međutim, svakoga je mogao da zadovolji. Zemlja je bila odudila da umre u ružičastim talasima!...

Iznenada zadrtah. Dole, u dubini, ispod ljubičastog oblaka, videh kako se pojavljuje senka neke nemani. Debeli trupina, ogromna okruglasta glava — podsećali su na planinu. Dva oka bacala su vatrene krugove i s visine gledala na Svet pre nego što ga bace u kastrofu. Evo ga — rekoh. Bogom poslani andeo — rušilac i spasilac. Gledao sam ga i bilo mi je hladno na duši. I trenutka u trenutak čekao sam da padne strašni udar. Sad odlazi zemlja sa svojim plodovima odlazi i more sa svojim ladama. Više ni pesama, ni putovanja, ni prijateljstva.

Ali, udarac nisam čuo. Grođisja je vaterim skokovima napredovala po vodi. I što je brže napredovala, to se više dužila njena trupina. Iznenada preda mnom se zaustavi božanska figura u liku divne devojke. Na glavi je nosila krunu ukrašenu dijamantima, a nose, bogate kao plava griva, padale su joj niz pleća u talasima. Siroko čelo, bademaste oči, koralne usne — zračile su oko sebe sjajem besmrtnosti i kraljevskog ponosa. Od kristalnih prsljenova na vratu silazio je i stezao telo oklop sav u zlatnim ljuskama, silazio na levjoj ruci do štita, a na desnoj do koplja koje je poigravalo.

Nisam se bio povratio od zapanjenosti kad začuh kako mi se obraća sladak, korak i mekan glas: — Mornaru — dobri mornaru, živi li car Aleksandar?

Car Aleksandar! — prošaputah sa još više čuđenja. Kako je moguće da živi car Aleksandar? Nisam znao šta znači pitanje i šta da joj odgovorim, kad glas ponovi:

— Mornaru — dobri mornaru, živi li car Aleksandar? — Sada, gospodariče! — odgovorih ne razmišljajući. — Sada car Aleksandar! Ni pepela njegovog više nema na zemlji!

Ajme! Zla koje učinih! Prelepa devojka odjednom se pretvorila u strašilo! Iz talasa se pokazao neman i začelasa njeno riblje telo. Svilene kose postade žive zrnale koje su se dizale tu i tamo, palacale otrovima svojih jezika i strašno šifšale. Oklopljene grudi i čevičansko lice odmah se izmeniše i postade čudovište iz bajke. Sad sam dobro znao s kim imam posla! Nije to bilo očišćenje smrti zemlje, andeo rušilac i spasilac. Bila je to Gorgona, sestra cara Aleksandra, koja je ukrala vodu večnog života, i živa i svemoćna, putovala stolicima. Slava velikog imperatora nije starila i večno živi nad zemljom i nad vodom. I samo zbog njenog dolaska sve je bilo obojeno u purpur. Sigurne je da nije pitala za trošno telo, već za spomen na svog gospodara. I sad, na moj besmislen odgovor, pruži na ogradu palube ruku, jednu čupavu i tešku ruku, dok joj je rep igrao levo i desno i mirno more pretvara u burni okean.

— Ne, gospodariče, laž!... — viknuh dok su mi oo straha klecala kolena.

Ona me strogo pogleda i upita drhtavim glasom: — Mornaru — dobri mornaru, živi li car Aleksandar?

— Živi i caruje — odgovorih smesta. — Živi i caruje i svetom gospodari. Dobro je čula moje reči. Kao da joj moj glas ubriža u vene vodu večnog života, odmah se, iz čudovišta, pretvori u divnu devojku. Podiže s palube ružičastu ruku, nasmeha se, i kao da se ružini listovi proširše s njenih usana. I iznenada se, u porfirnoj atmosferi, začelasa pesma, kao da se makedonska vojska vraćala iz dalekih zemalja Ganga i Eubrate.

Podiogh glavu i vičeh da se vazdušne reke, crne i zelene, zlatnoružne i azurne, ujediniju na nebu i fine ogromnu Krunu. Da li je to bilo delo vremena ili delo odgovora na pitanje besmrtnosti? Ko zna. Ali zraci polako počeha da tamne i da se jednan za drugim gase, kao da je Gorgona svu lepotu odnosila u Bezdnu.

Sad se više nigde nisu videle ni kruna ni Duga. Negde su rasuli oblaci ostajali pepeljasti i slabosno beli, a u mojoj duši tamnela je i bledala purpurna slika otađbine.

Te noći brikom kapetana Farasisa plovio sam sredinom morezu.

Preveo s grčkog M. Z.

* Andreas KARKAVICAS rođen je u Iliašu 1886. godine, studirao je medicinu, bio pomorski, a zatim i vojni lekar. Smatra se za jednog od tvoraca novogrčke književnosti. On je od onih pisaca koji su prvi počeli stvarati literaturu na narodnom jeziku, koji je Andreas Karkavicas obogatio mnogobrojnim novinama, idiomima i savremenom muzikalnošću. Vanredno je poznao osobenosti života pomoraca i karakteristike duha grčke provincije, pa se iz različitih folklorističkih osobina njegovog stila lako da naslućiti dah i puls istinskog života. Njegov olibonir nevaik umetnički opus (najznačajnija dela: *Prosljak*, *Stare ljubavi*, *Arheolog*, *Pri-povečke i Reči palube*) odavno je preragena klasika novogrčke književnosti. Čitavo život bio je u stalni naprednih grčkih intelektualca, pa je i njegova neprestana politička angažovanost učinila da umre prerano, u naponu života i stvaralačke snage (1922. godine).